

GİRİŞ

- Mülkiyet Tanımı
- İslam'da Mülkiyet Kavramı
- İslam'da Mülkiyet Hakkı
- Mülkiyet Çeşitleri
 - Nakis Mülkiyet
 - Tam Mülkiyet
- Mülkiyet Hakkının Sınırlanması
- Mülkiyet Hakkının Kaybedilmesi
- Mal Kavramı
- Mal Çeşitleri
 - Mutekavvim – Gayr-i Mutekavvim
 - Misli – Kiyemi
 - İstihlakî – İsti'mali
 - Menkul – Gayr-i Menkul

MÜLKİYET NEDİR?

- م - ل - ك
- Mülk – Milk – Melk
- Mülk = Saltanat
- Milk, Melk = Eşya mülkiyeti
- “Bir şeyi ele geçirip onun üzerinde tek başına hak sahibi olma gücü”

MÜLKİYET NEDİR?

Sübkî'nin Mülkiyet Tanımı:

“Bir ayn veya menfaat üzerinde varsayılan ve ait olduğu kimseye haddi zatında yararlanma, bizzat yararlanmayıp feragat ettiği takdirde karşılığını alma yetki ve iktidarını bahşeden hukukî bir hükümdür.”

MÜLKİYET NEDİR?

İbnü'l-Hümmam'ın Mülkiyet Tanımı:

“Bir mani bulunmadıkça doğrudan doğruya kullanabilen hukuki tasarruf, yetki ve iktidardır.”

MÜLKİYET NEDİR?

Kârâfî'nin Mülkiyet Tanımı:

“Ayn veya menfaatte itibar edilen ve izafe edildiği şahsa mülkten yararlanma (intifa') ve feragat ettiği takdirde karşılığını (ivaz) alma imkanını veren hukuki (şer'i) hüküm veya hukuki vasıftan ibarettir.”

MÜLKİYET NEDİR?

Muasır İslam Hukukçularına Göre Mülkiyet Tanımı:

“Mülkiyet - ehliyet noksanlığı ve başkasının hakkı gibi - bir engel bulunmadıkça, sahibine hukuken inhisari ve herkese dermeyer edebilir nitelikte bir tasarruf yetki ve iktidarı bahşeden bir haktır.”

İSLAM'DA MÜLKİYET HAKKI

- Bireysel mülkiyet kabul edilmiştir.
- Bireysel mülkiyet korunmuştur.
- Malik dilediği gibi tasarrufta bulunabilir.
 - Bu hak mutlak değildir.
 - Hukuki sınırlarla çevrilmiştir.

MÜLKİYET HAKKININ MUHTEVA

- Maddi Mallar (Eşya, Ayn)
- Menfaatler

MÜLKİYET HAKKININ MEVZUU

- Mülkiyete elverişli olmak şartıyla bütün mallar (a'yan ve eşya).
- Mal sayılıp sayılmamasında ihtilaf edilmişse olsa bütün menfaatler (menafi).
- Sırf sahibine ait olma (ihtisas) ve başkalarının tasarrufuna mani olma (haciz) vasıflarını taşıyan haklar.
 - Şuf'a hakkı,
 - İcare-i ademî (insan kiralama, iş sözleşmesi)akdinde bu sözleşmeden doğan ve işverene ait bulunan menfaat hakkı.
 - Alacaklının alacağı.
 - Evlenme akdinden doğan faydalanma hakkı.
 - Vakıflardan usulüne göre faydalanma hakkı.

MÜLKİYETİN ŞÜMULÜ

- Malın neresine sahibiz?
- Vücutta bir şeye tabi olan hükümde dahi ona tabi olur, binaen ala zalik bir gebe hayvan satıldıkta karnındaki yavrusu dahi teban satılmış olur." (Mecelle Md. 46)
- Tabi olan şeye ayrıca hüküm verilmez, Mesela bir hayvanın karnındaki yavrusu ayrıca satılamaz. (Mecelle Md. 47)
- Bir şeye malik olan kimse o şeyin zaruriyatından olan şeye de malik olur. Mesela bir haneyi satın alan kimse ona musîl olan tarika dahi sahip olur. (Mecelle Md. 49)

ZEVÂİD (FAZLALIKLAR)

Zevaid-i Muttasıla-i Mütevellide (mala dahil ve ondan doğan fazlalık):

"Canlı mülkiyet mevzularının büyümesi, kilo alması gibi"

ZEVÂİD (FAZLALIKLAR)

- Ziyade-i Munfasıla-ı Mütevellide (asıl mala dahil ve bitişik olmadığı halde ondan doğmuş olan fazlalık):

"Hayvanın yavrulaması, ağacın meyve vermesi halinde meyve ağacın, yavru da ananın bir parçası değildir; yani bunlar asıl mala bitişik değildir; fakat asıl maldan doğmuşlardır ve bugünkü hukukta bunlara "tabii semereler" denir. Fukaha'ya göre bunlar mülkiyetin şumulündendir"

ZEVÂİD (FAZLALIKLAR)

- Ziyade-i Munfasıla-i Gayri Mütevellide (Maldan sayılmayan ve ondan doğmamış olan fazlalık):

"Bugünkü hukuk dilinde hukuki semereler denilen evin ve arazinin kira bedeli gibi"

MÜLKİYET HAKKININ ÖZELLİKLERİ

- Prensipten ayrı (mal, maddi eşya) mülkiyeti onun menfaatine malik olmayı da gerektirir.
- Hiç kimsenin mülkiyetinde bulunmayan eşya üzerinde oluşan ilk mülkiyet daima tam mülkiyettir.
- Ayn mülkiyeti belli bir zamanla sınırlanamaz menfaat mülkiyeti ise prensipten ayrıdır.
- Ayn mülkiyeti devri kabul eder fakat ıskatı kabul etmez.

MÜLKİYET HAKKININ ÖZELLİKLERİ

- Tasarrufta elverişlilik bakımından müşterek mülkiyetteki şayi hisse mülkiyet ile müstakil, ferdi mülkiyet arasında bazı istisnalar dışında bir fark yoktur.
- Ortak alacaklar zimmet borcu cinsinden olursa bölünme kabul etmez.
 - Şayi hisseli ortak alacak tahsil edilince mülkiyet, alacak (deyn) mülkiyeti olmaktan çıkar, ayn mülkiyeti haline gelir.

İSLAM HUKUKUNDA MAL KAVRA

- **Sözlük anlamı:**
- Arapça'da İsm-i mevsul "ma" (ما), mülkiyet ifade eden harf-i cer "li" (ل) ve birinci tekil şahsa ait "Ye" (ي) zamirinden yapılmış "bana ait şey" anlamında bir terkipten "mâli" (مالي) olduğunu, bu terkipten sonundaki şahıs zamiri atılarak "sahipli olan şey" anlamında bir isim olmak üzere "mal" [-mâ li = mâ li = mâ l = mal] sözcüğünün meydana geldiğini, bu kelimenin daha sonra müstakil bir kelime gibi tasrif edilerek çoğulunda "emval" (أموال), mal sahibi kılmak anlamında "temvil" (تمويل) ve mal sahibi olma anlamında "temevvül" (تمول) şeklinde kullanıldığını görüyoruz.

İSLAM HUKUKUNDA MAL KAVRA

- **Terim anlamı:**
- Mal, insan tabiatının meylettiği ve ihtiyaç zamanı için saklanılabilen şeydir. (Hanefiler)
- Muhammed ez-Zerka: "Mal insanlar arasında maddi değeri olan her 'ayn'dır."
- "Mal, değeri olan her şeydir ki onu telef eden, tazminle mükellef olur." (Şafiiler)

MÜTEKAVVİM VE GAYRİ MÜTEKAVVİM

- İntifa-i Mubah (faydalanılması helal ve serbest) olan şey.
- Elde edilmiş, kazanılmış (muhrez) şey. Buna göre denizdeki balık mütekavvim değildir. Ancak avlanıp elde edilince (ihraz ile) mütekavvim olur.

MÜTEKAVVİM VE GAYRİ MÜTEKAVVİM

- Bir şeyin hukuken (şer'an) mal sayılması için o şey insanlar tarafından mal edinile gelir (temevvül edilebilir) olmalıdır. Bu husus, malın mütekavvim olmasının da ilk şartıdır.
- Malın mütekavvim olmasının ikinci şartı hukuken intifa-ı mubah olmaktır. Bir şey ki şer'an mubahtır, ama insanlar onu adeten mal edinmemektedir; ona mal denmez: Buğday veya pirinç tanesi gibi. Buna karşılık bir şey ki şer'an intifaı mubah değildir; o şey de mütekavvim olmaz: Şarab ve domuz gibi.

MİSLİ - KIYEMİ MAL

- Alış-verişte prensip itibariyle sayma veya tartma veyahut ölçme ile muayyen hale gelen şeyler "misli" mallardandır.
- Misli mallar dört türlüdür:
 - Buğday, arpa gibi ölçüye vurulanlar (mekîlât).
 - Pamuk ve demir gibi tartıya gelenler (mevzûnât).
 - Ceviz ve yumurta gibi hacimce birbirine yakın olanlar (adediyyât).
 - Kumaş gibi metre ve zira' ile ölçülenler (mezrûât) misliyatlandır.

MİSLİ - KIYEMİ MAL

- Piyasada birbirine muadil olabilecek şekilde bir benzeri bulunmayan, benzeri bulunsa dahi ham maddesinde ya da birimleri arasında farklılık olmasından dolayı aralarında fiyat farkı olan mallara "kiyemî" mal denir.
 - Yazma Eserler
 - Antika Eşyalar
 - El işleri
 - Özel imalatlar... gibi.

İSTİHLÂKÎ - İSTİ'MÂLÎ MAL

- İstihlâkî mal, kendisi tüketilip yok olmadan intifai mümkün olmayan maldır.
 - Petrol ürünleri, yiyecekler, içecekler... gibi
- İsti'mali mal, aslı baki kalmak suretiyle yararlanılması mümkün olan mallardır.
 - Gayr-i menkuller, giyecekler, aletler, makineler... gibi

MENKUL - GAYRIMENKUL MAL

- Menkul: Bir yerden başka bir yere nakli mümkün olan.
 - Otomobil, kitap, ev eşyası... gibi.
- Gayr-i Menkul: Nakli mümkün olmayan mal.
 - Ev, arsa, tarla... gibi.

MÜLKİYET ÇEŞİTLERİ

- NAKİS MÜLKİYET
- TAM MÜLKİYET

NAKİS MÜLKİYET

- Sadece ayn'a veya sadece menfaate malik olmak.
- Üçe ayrılır:
 - Yalnız ayn (rakabe) mülkiyeti
 - Yalnız menfaat mülkiyeti ve şahsi intifa hakkı
 - Aynî intifa hakkı veya irtifak hakları.

RAKABE MÜLKİYETİ

- Kişinin sadece malın bizatihi kendisine malik olup menfaatinin ise başkasına ait olmasıdır.

"Mesela bir kişi bir başkasına evinde oturmasını vasiyet ederse veya arazisini hayatı boyunca ekmeyi vasiyet ederse böyle bir durum söz konusu olur."

MENFAAT MÜLKİYETİ VEYA ŞAHSİ İNTİFA HAKKI

- Bu hak başlangıçta irtifa edenin şahsıyla ilgilidir. Bizzat kendisi menfaatten istifade eder. Fakat bazen bu hak başkasına temlikte bulunabilir.

Mesela bir kimse evinin menfaatlerini başkasına "istediği gibi istifade edebilir" diyerek vasiyette bulunsa bu durumda lehine vasiyet edilen evde bizzat kendisi oturabileceği gibi başkasına kiralayabilir veya iare edebilir.

MENFAAT MÜLKİYETİ VEYA ŞAHSİ İNTİFA HAKKI

• Sebepleri:

- İcare : Kira
- İare : Bedelsiz bağışlama
- Vakf : Lehine vakfedilen kişinin tasarrufu
- Vasiyet : Lehine vasiyet edilen kişinin tasarrufu
- İbaha : Kullanım izni

MENFAAT MÜLKİYETİ VEYA ŞAHSİ İNTİFA HAKKI

- Menfaat mülkiyeti veya şahsi İntifa hakkının Özellikleri:
 - Sınırlı bir mahiyettir. Zamanla, mekanla ve sıfatla sınırlıdır, devamlı değildir.
 - mülkiyetin bu nevinde miras cereyan etmez.
 - Menfaat hakkı sahibine, hakkını müsaade edilen şekilde temin edebilmesi için malın teslim edilmesi gerekir
 - menfaat hakkı sahibinin İntifa vasiyyet ve ariyet gibi meccanen ise faydaladığı şeyin masraflarını ödemesi gerekir
 - İntifa' hakkının sona ermesine müteakip aynı (malı) sahibi geriye istediğinde iade etmek gerekir

AYNÎ İNTİFA' HAKKI (AYNÎ İRTİFAKLAR)

- İrtifak hakkı, bir akar üzerinde başka bir akar lehine tayin edilmiş olan bir haktır ki bu hakta malik nazar-ı itibara alınmaz. Yani bu hak bizatihi akarla alakalı olan; akar mevcut olduğu müddetçe ondan ayrılmayan bir haktır. Bir kimse o akara sahip olduğu zaman doğal olarak bu haklara da sahip olur.

AYNÎ İNTİFA' HAKKI (AYNÎ İRTİFAKLAR)

• Çeşitleri:

- Hakk-ı şirb
- Hakk-ı mecra
- Hakk-ı mesil
- Hakk-ı mürur
- Hakk-ı civar

TAM MÜLKİYET

Bir şeyin hem rakabesine hem de menfaatine sahip olma.

TAM MÜLKİYET

• Özellikleri:

- Mülkiyet hakkı mutlak ve devamlıdır, belirli bir zamanda sınırlanamaz.
- Malik mülkünde kullanma, faydalanma v.s. tasarruflarda bulunma hakkına sahiptir

TAM MÜLKİYET

• Sebepleri:

- Mubaha el koyma
 - İhyay-ı Mevat
 - Avlanma
 - Ot ve koruların istilası
 - Madenlerin ve hazinelerin istilası
- Mülkiyeti nakleden akitler.
- Halefiyet.
- Mülk olan şeyden tevellüd.

MÜLKİYET HAKKININ SINIRLANMASI

- Mülk edinme ve mülkiyeti korumada sınırlar.
- Mülkiyet hakkından istifade etmede sınırlar.
- Mülk üzerinde tasarrufta bulunmada sınırlar.
- Mülk sebebiyle yüklenilen mükellefiyette sınırlar.

MÜLKİYET HAKKININ KAYBEDİLMESİ

- Yeni Bir Mülkiyet Tesis Edilerek Mülkiyet Hakkının Kaybedilmesi
 - Satış, bağışlama...
 - Hukuki taşıyır (değişme), karışma ve birleşme
 - Lukata
- Yeni Bir Mülkiyet Tesis Olunmadan Mülkiyet Hakkının Kaybedilmesi
 - Vakf
 - Yanması , yok olması

KONULAR

- GİRİŞ
- Akdın Tanımı ve Tasnifi
 - Meşrûiyet bakımından
 - Sıhhat bakımından
 - Ayn'a bağlılık bakımından
 - Geçerlilik bakımından
 - Bağlayıcılık bakımından
 - Mevzûun karşılığı bakımından
 - Gâyesi bakımından
 - Süreklilik bakımından
 - Şekil bakımından
 - İsimli ve sınırlı olma bakımından
- Akit Hürriyeti
- Akdın Kuruluşu
- Butlân ve Fesad
- Akitlerde Temsil
- Akdın Hukûkî Sonucu
- Akdın Sona Ermesi

GİRİŞ

- Akit, borç kaynağı olan hukûkî tasarrufların en önemlisidir.
- Hukuk tarihinde, mülkiyetin sebepleri arasında ilk sırayı "sahipsiz mala el koyma", ikinci sırayı ise akit almaktadır.
- İnsanlığın tanıdığı en eski hukûkî müesseselerden biridir.

GİRİŞ

- Kur'ân-ı Kerîm'de "Ey iman edenler! Akitlerin gereğini yerine getiriniz" meâlindeki âyette bu tasarruf, hem özel terimi ile, hem de en geniş mânâda zikredilmiştir.
- Burada geçen "akitler" ibaresinin, hem Allah ile kulları arasında, hem de kulların kendi aralarında yaptıkları bütün akitleri içine aldığı konusunda müfessirlerin ittifakı vardır.
- Kur'an'da akitler teker teker ve mesele mesele ele alınmaz. Bunun yerine, bütün akitlere şâmil kâideler koyma, açıklamalar yapma usûlü benimsenir

AKDİN TARİFİ VE TASNİFİ

- "Tarafeynin bir husûsu iltizam ve teahhüt etmeleridir ki icâb ve kabûl irtibatından ibârettir" (Mecelle, Md. 103)
- "Taraflardan birinden sadır olan icâbın, mevzûda sonucu meydana gelecek şekilde karşı tarafın kabûlü ile bağlanmasıdır." (Kadri Paşa, Mürşidü'l-Hayran, Md. 262)

AKDİN TARİFİ VE TASNİFİ

- Bu tariflere göre:
- Hukûkî sonuç doğurmak üzere izhar edilen ve birbirine uygun olan her karşılıklı irâde (iki irâde) **akittir**.
- Tek taraflı irâde akit değildir. (Bu tartışmalı bir konudur.)
- Fukahânın bir bölümü, bir tasarrufa akit diyebilmek için karşılıklı rızâ ve en az iki irâdenin gerekliliği üzerinde dururken, çoğunluğu teşkil eden diğer bölümü, tek taraflı irâde ile tamam olan tasarrufları da akit kavramına dahil etmişlerdir.
- Bunlar vasiyet akdinden bahsetmekte; hibe, âriyet, karz, kefâlet, rehin akitlerinin yalnızca icab ile mi, yoksa icab-kabûl ile mi tamam olacağını tartışmaktadırlar.

AKİTLERİN TASNİFİ

- Meşruyet Bakımından:
 - **Meşru akitler**: hukûkî tasarrufa konu olmalarında kanunun (dinin, şeriatın) sakınca görmediği nesneler üzerinde, usûlüne uygun olarak yapılan akitlerdir.
 - **Gayr-i meşru akitler**: kanunun yasakladığı, cevaz vermediği akitlerdir; doğmamış hayvanı satmak, fuhuş için kadını kiralamak, suç işlemek üzere insan kiralamak gibi.

AKİTLERİN TASNİFİ

- Sıhhat bakımından:
 - **Sahih akitler**: aslı ve vasfı, başka bir deyişle unsurları ve bunlara ait şart ve vasıfları kanuna uygun olan akitlerdir.
 - **Fasit akitler**: aslı veya vasfı kanuna uygun bulunmayan akitlerdir.
 - Hanefiler bunu da ikiye ayırarak "unsurlarda ve bunlara ait şartlarda eksikliği bulunan" akitlere "bâtıl", diğer vasıf ve detaylarda eksikliği bulunanlara ise "fâsid" adını vermişlerdir. Domuz satışı bâtıldır, çünkü akdın unsurları arasında bulunan mevzû -örneğimizde domuz- İslâm'a göre ekonomik değer taşıyan ve bu sebeple akde konu olabilen bir nesne değildir. Müddet belirlenmeden yapılan bir kira akdi fâsittir; çünkü burada müddet, önemli bir detay şartıdır, vasıftır.

AKİTLERİN TASNİFİ

- Ayn'a bağlılık bakımından:
 - **Aynî akitler**; âriyet, vedîa, karz, hibe ve rehinden ibaret olan beş nevî akit, konuları olan aynın (malın) teslimi ile tamam oldukları için bu isim altında toplanmışlardır.
 - **Aynî olmayan akitler**, malın teslimine bağlı olmayan, yalnızca icab-kabûl ile tamamlanan akitlerdir.

AKİTLERİN TASNİFİ

- **Ödeme (tazmin) sorumluluğu bakımından**:
 - Ödeme sorumluluğu getiren akitler (ukûdu'd-damân); satım, mal karşılığında sulh, karz gibi akitlerde, akit mevzûu malı teslim alan taraf, tazmin sorumluluğunu da almıştır, mal zâyî olursa teslim alanın hesabına zâyî olur.
 - Emânet akitleri (ukûdu'l-emânât); vedîa, âriyet, şirket, vekâlet gibi akitlerde karşı tarafa teslim edilen mal emânet hükmündedir, taksirsiz zâyî olması hâlinde, meselâ emânet veya âriyet alan malı ödemez.
 - Çifte vasıflı akitler; meselâ kira akdi böyledir, kiracı elinde mal, taksirsiz zâyî olursa tazmin gerekmez, ancak kira konusu olan menfâat de kiracının hesabına zâyî olmuş bulunur.

AKİTLERİN TASNİFİ

- **Gâyesi bakımından**:
 - Mal veya menfâat mülkiyetinin el değiştirmesi için yapılan akitler "**temlik**",
 - Ortaklık gâyesine yönelik akitler "**şirket**",
 - Alacağı garanti altına almak için yapılan akitler "**teminat**",
 - Fiil ve tasarrufta birinin yerini diğerinin alması maksadıyla yapılan akitler "**temsîl**",
 - Mevzûu korumaya yönelik akitler "**muhâfaza**" akitleridir.

AKİTLERİN TASNİFİ

- **Süreklilik bakımından**:
 - Satım gibi akitler yapıldığı anda ifâ ile son bulur ve "müddetsiz"dir; kira gibi akitler ise yapıldığı anda sona ermeyip, ifâsı zaman aldığı için "müddetli"dir.

AKİTLERİN TASNİFİ

İsimli ve sınırlı olma bakımından:

- **İsimli akitler**; satım, kira, hibe, şirket gibi akitlerin, mevzû ve gâyelerine uygun birer ismi ve kanun tarafından belirlenmiş aslî hükümleri vardır.
- **İsimsiz akitler**; yalnızca akit, anlaşma, mukâvele gibi genel isimlerle anılan hukûkî tasarruflardır. Bunları insanlar, ihtiyaç ve gâyelerine göre icad eder, hukûkun genel prensipleri içinde yapar ve uygularlar.

AKİT HÜRRİYETİ

- İslâm Hukûku'nda geniş bir akit yapma ve şart koşma hürriyeti vardır.
- Bu konu fukahâ arasında tartışılmış, zâhirîlere göre "prensip olarak akit yapma ve şart koşma yasaktır; ancak âyet, hadîs ve icmâ'ın cevaz verdiği akitleri yapmak ve şartları koşturmak caizdir".
- Çoğunluğa göre "prensip olarak akit yapmak ve şart koşturmak serbesttir; ancak nassların, kıyas ve icmâ'ın yasakladığı, caiz görmediği akitler yapılamaz, şartlar ileri sürülemez".

AKDİN KURULUŞU

- **Hanefilere göre**:
 - Akinin unsuru İCAB ve KABUL'dür.
 - Tarafların ve mevzuun bulunması şarttır.
 - Yukarıdakiler gerçekleşmezse akit BATIL olur.
- **Cumhura göre**:
 - İCAB-KABUL, taraflar, mevzû ve bunlara ait vazgeçilmez vasıf ve şartlar da akinin unsurlarıdır

AKDİN KURULUŞU

- **Cumhur butlândan hareket ederek buna sebep olan şeyleri unsur sayarken**,
- **Hanefiler daha teknik bir yaklaşımla akit kavramından hareket etmişlerdir**.
 - İCAB-KABUL, unsur (rükûn),
 - taraflar ve mevzûu kuruluş şartı,
 - diğer vasıfların ise sıhhat şartıdır.

AKDİN KURULUŞU

- **İCAB-KABUL**, rızaya dayalı karşılıklı irâde beyânıdır.
- **Taraflar**: Akitte taraf olan şahısların hukûkî ehliyeteye sahip olmaları gerekir. Temyizsiz çocuk, akıl hastası, bunak, ölümcül hasta ve temyizsiz sarhoşun irâde beyanları mûteber değildir.
- **Akinin mevzûu**: Akde konu olan şeyin mevcut, belirlenmiş (muayyen) ve akde konu olmaya elverişli olması gerekmektedir

AKDİN KONUSU

- Üzerine akid yapılan ve akinin netice ve hükümlerinin üzerinde görüldüğü şeye akinin konusu denilir.
 - "mahallü'l-akid",
 - "el-ma'kud aleyh",
 - "el-mevdû"

AKDİN KONUSU

- Akit konusunun akinin sıhhati bakımından taşıması gereken şartlar:
 - Akid konusunun mevcut olması/madum olmaması
 - Akid konusunun mümkün olması.
 - Akid konusunun malum olması.
 - Akid konusunun meşru olması.

BUTLÂN VE FESAD

- Bir hukukî işlem gerekli şartları ve rükünleri taşıyorsa sahihtir. Taşıyamıyorsa batıldır. (Butlan)
- Hanefiler buna birde fasit kavramını ekler. Onlara göre işlemin rükünlerinde eksiklik varsa batıl, vasıflarında eksiklik varsa fasittir.
- İbadetler konusunda fasit ve batıl aynı anlama gelir.

BUTLÂN VE FESAD

- Hanefilere göre fesad "hukuki bir işlemin vasıf ve şartlarındaki eksiklik yada bozukluk nedeniyle hükümsüz olması anlamına gelir". Hanefiler fasid akti: "aslı itibariyle meşru, vasfı itibariyle gayrı meşru akit" olarak tanımlarlar.

BUTLÂN VE FESAD

- Mesela akitte, akde konu olan mal veya eşyanın tesliminde taraflardan herhangi biri için bir zarar söz konusuysa, akit aldatmayı (garar) içeriyorsa, akitte akde zarar veren fasit bir şart ya da riba söz konusuysa, Hanefiler bu akte batıl değil, fasit derler. Akdi fesada veren vasıfla ilgili bu olumsuz unsurlar giderilerek akdin sahih hale dönüştürülebileceğini söylerler.

AKDİ FESADA GÖTÜREN HUSUSLAR

- Hatâ
- Hîle,
- İkraha,
- Zarar,
- Garar,
- Cehâlet,
- Fâsit şart
- Ribâ

AKİTLERDE TEMSİL

- "vekâlet, bir kimsenin işini başkasına ısmarlaması ve o işte onu, kendi yerine koymasıştır" (Mecelle, Md. 1449)
 - Kanûnî temsil: (Veli, mahcurun; Hakim, kimsesiz kızların kanuni temsilcisidir.)
 - Kazâî temsil: Hâkimin, gerektiğinde velî, vasî ve kayyim tayin etmesi.
 - Anlaşmaya bağlı temsil: Vekâlet akdi yapıldığında vekilin selâhiyet kaynağı, vekâlet verenin (asîlin) irâdesidir.

AKDİN HUKÛKÎ SONUCU

- Şahıslar bakımından akdin sonuçları:
 - İki şahıs bir satım akdi yapmışlarsa, satın alanın bedeli, satanın da malı teslim etme borçları doğmuş, buna karşı satan bedele, satın alan da mala mâlik ve sahip olma hakkını kazanmışlardır.

AKDİN HUKÛKÎ SONUCU

- Mevzû bakımından akdin genel hükümleri:
 - Akdin tefsiri, sınırlarının tesbiti ve îfâsı.
 - Akdin tefsiri ve sınırlarının tesbiti konusu İslâm hukûkunda, özellikle Fıkıh Usûlü ve Kavâ'id kitaplarında ele alınmış, işlenmiş ve umûmî kâidelere kavuşmuştur. İfâ, tarafeynin kanunudur; kanun nasıl genel mânâda bağlayıcı ise, akit de taraflar için öylece bağlayıcıdır. Akdin mânâ ve mahiyeti anlaşılmış, gerektiği takdirde tefsir ve sınırlama da yapılmış ise sıra îfâyâ; yâni tarafların borçlarını yerine getirmelerine gelmiştir.

AKDİN HUKÛKÎ SONUCU

- Mevzû bakımından akdin genel hükümleri:
 - Akitten doğan borçların yerine getirilmemesi hâlinde söz konusu olan sorumluluk (akdi mesuliyet).
 - Bir borcun îfâsı ya hiç yapılmamış (borç ödenmemiş), yahut da geç yapılmış olur. Yapmakla gerçekleşecek bir îfâ ya hiç yapılmamış, yahut da zamanında yapılmamış olur. Bu durumlarda alacaklı tarafın zarara uğramaması, borçlu tarafın da bundan sorumluluğu söz konusudur. Genellikle tazminât şeklinde kendini gösteren bu sorumluluk "akdi mesuliyet"tir..

AKDİN SONA ERMESİ

- Akdin sona ermesinin en tabii yolu, tarafların akidden doğan borçlarını karşılıklı olarak ifa etmeleridir. Fâsîd akdin feshedilmesi veya akid konusu ortadan kalkıp yerine mâkul bir ikamenin de mümkün olmaması halinde akdin kendiliğinden sona ermiş olması da (infisah) akdi sona erdirir. Bâtıl akid hukuken varlık kazanamadığından sona ermesinden de söz edilemez.

AKDİN SONA ERMESİ

- Tek taraflı veya iki taraflı olarak bağlayıcı karakterde olmayan kefalet, rehin, vedâ, âriyet, vekâlet, karz, hibe gibi akidlere tek taraflı irade ile son verilebilir. Akdin hile, ikrah, fâhiş fiyat, aldatma gibi kusurlar veya görme muhayyerliği, ayıp muhayyerliği ve şarttan kaynaklanan muhayyerlikler sebebiyle bozulabilmesi de mümkündür.
- Sağlam olarak doğmuş bir akdin henüz ifa edilmeden geriye dönük olarak bozulup hükümsüz hale getirilmesi satım, kira, sulh gibi akidlerde kural olarak mümkünse de evlenme, boşama, itk gibi hukukî işlemlerde bu kabul edilmemiştir.

AKDİN SONA ERMESİ

- İKALE:
 - Mevcut bir şeyi ortadan kaldırmak, bir akdi, bir şeyi yok etmek, bir zorluğu, güçlüğü kaldırmak. Bir akdi satılan malın bir bölümü hakkında da olsa bozmak ve kaldırmak.

AKDİN SONA ERMESİ

- İKALE:
 - Bir başka ifadeyle; sağlam olarak doğmuş, fakat henüz tam olarak ifâ edilmemiş bir akdi, tarafların, kaşılıklı anlaşmaya vararak bozmalarıdır. İkâle yoluyla akdin bozulması, akdin kurulmasında olduğu gibi tarafların icab ve kabûlü ile gerçekleşmektedir. Bunun da mûteber olabilmesi için bazı şartlar vardır: Tarafların serbest olarak ikâleye râzî olmaları, icab ile kabûlün aynı mecliste olması (meclis birliği), para değişimi akdi bozuluyorsa bedellerin aynı mecliste iade edilmesi, akit ve ikâle konusu malın bu sırada mevcut bulunması bu şartların başlıcalarıdır.

KONULAR

- GİRİŞ
- BEY' AKDİ
- SARF AKDİ
- SELEM AKDİ
- İSTİSNA' AKDİ
- İCARE AKDİ
- KEFALET AKDİ
- HAVALE AKDİ
- REHİN AKDİ
- ŞİRKET AKİDLERİ
- KİSMET AKDİ
- SULH AKDİ
- HİBE AKDİ
- VEDİA AKDİ
- İARE (Ariyet) AKDİ
- KARZ AKDİ

GİRİŞ

- İslam hukukunda akd kelimesi, birisi genel diğeri ise özel olmak üzere iki anlamda kullanılmıştır:
 - Genel anlamda **akid**, kişinin yapmaya yöneldiği her çeşit tasarruf ve borçlanmadır ki, bu bir nevi tasarruf ile aynı anlama gelir. (Cumhurun görüşü)
 - Özel anlamda **akid** ise icap ve kabulün akde konu olan şey üzerinde meşru şekilde birleşmesidir. (Hanefilerin görüşü)

GİRİŞ

- Mecelle akdin tanımını şu şekilde yapmıştır:
 - "Tarafeynin bir hususu iltizam ve taahhüt etmeleridir ki, icap ve kabul irtibatından ibarettir."

BEY' AKDİ

- ب ي ع
- İki anlamı var:
 - Satmak .
 - Satın almak.
- İstilahı mânâsı,
 - Malı mal ile değişmektir.
 - Türkçe'de kullanılan "alış-veriş" tabiri, bey'in tam karşılığıdır.

BEY' AKDİ

- **İstilahları:**
- **Bayi'** : Satıcı,
- **Müşteri** : Satın alan,
- **Mebi'** : Satılık mal,
- **Semen** : Pazarlık neticesinde üzerinde anlaşılan fiyat,
- **Kıymet** : Mebi'in hakiki değeri,
- **Akdin mahalli** : Mebi'

BEY' AKDİ ÇEŞİTLERİ

- **KAZANILACAK KÂRIN ZİKRİNE GÖRE**
 - **Müşâveme**: Pazarlık yapılmak suretiyle bir fiyat üzerine anlaşarak yapılan alışveriştir.
 - **Murabaha**: Maliyet fiyatının üzerine kâr ekleyerek ve maliyet ile kârın miktarını müşteriye söyleyerek yapılan alışveriştir.
 - **Tevliye**: Malı sadece maliyetine satmaktır. Tüccar örfü ölçü alınarak mebi' için yapılan masraflar da maliyete eklenir.
 - **İsrâk**: Tevliyenin kısmî olanıdır
 - **Vazîa**: Maliyetinden daha az bir miktara satmaktır. Bunda müşteriye yardımda bulunma veya malı hazır nakde çevirme düşüncesi vardır.

BEY' AKDİ ÇEŞİTLERİ

YAPILAN MUAMELEYE GÖRE

- **Mün'akit**: Bey' akdinin in'ikadı için gerekli şartları kendisinde bulunduran akittir.
- **Gayri mün'akit**: İn'ikad şartlarını kendisinde bulundurmayan akittir.
- **Nafız**: İçerisine başkasının hakkının karışmadığı akittir. Nâfız akit ki kısıma ayrılır:
 - **Lâzım**: İçerisinde muhayyerlik bulunmayan akittir.
 - **Gayri Lâzım**: İçerisinde muhayyerlik bulunan akittir.

BEY' AKDİ ÇEŞİTLERİ

• YAPILAN MUAMELEYE GÖRE

- **Gayri Nafiz (Mevkuf)**: Başkasının hakkının karıştığı akittir. Böyle bir akdin Nafiz hale gelmesi için hak sahibinin icazet vermesi gerekir. Bu akit aynı zamanda başkasının icazetine bağlı olduğu için mevkuf adını alır. Fuzûlînin akdi burada misal olarak hatırlanabilir.
- **Bâtî**: Kesinlik kazanmış ve her işi bitmiş olan alışveriş çeşididir. Nafizle aynı manayı ifade eder. Muamelelerde aslolan budur.
- **Telcie**: Bir hileye başvurarak aslında satılmayacak bir malı zahiren satmak veya dışarıya karşı, gizlice satıldığı fiyatından daha değişik bir fiyat ederek yapılan alışverıştır. Hükümü hakkında ihtilaf edilmiştir.

BEY' AKDİ ÇEŞİTLERİ

• YAPILAN MUAMELEYE GÖRE

- **Vefâen Bey' (el-Bey'u bi'l-Vefa)**: Bâyiin "Bu malı sana sattım, semenini iade ettiğim an mal yine benimdir", diyerek müşteri ile yaptığı alış-veriş akdidir. Bu akde caiz, muamele ve emânet gibi isimler de verilmiştir.
 - Müşterinin mebi'den istifade etmesi yönünden caiz, her iki tarafın bunu feshedebilme yetkisine sahip olması yönünden fâsid, müşterinin bir başkasına aynı mebi satamaması yönünden rehin hükmündedir. Hanefilerce rehinin hükümlerine tabi kabul edilmiştir.
- **Bey' bi'l-İstiğlâl**: Bu çeşit akit, vefaen bey'a şeklen benzer. Bunda da bayi' müşteriye, "Bu malı satın aldıktan sonra bana kiraya vermen şartıyla sana sattım" der ve karşılıklı anlaşılır. Hanefi ve Şafii esaslarıncı bu alışverişin fâsid olması gerekirken Hanefi kaynaklarda bu tür akdin fesadı üzerinde pek durulmamıştır.

BEY' AKDİ ÇEŞİTLERİ

• YAPILAN MUAMELEYE GÖRE

- **Sahih**: Aslen de vasfen de meşru olan bey' akdidir.
- **Bâtıl**: Aslen meşru olmayan akittir.
- **Fâsid**: Vasfen meşru olmayan akittir. Fasid bey' akdi, aslen meşru olduğu halde harici bazı sebeplerle fasid olmuştur. Bu akit, mebi kabzetmekle hüküm ifade eder.
- **Bey'u'l-İyne (el-İyne)**: Bayiden mebi veresiye alıp aynı mecliste evvelki semenden noksan bir para ile peşin olarak geri satmaktır.
 - Ribaya şeklen düşmemek için uydurulmuş bir muameledir. Caiz kabul edilemeyecek çeşitleri olduğu gibi caiz veya mekruh olan çeşitleri de vardır.
 - Üçüncü kişi karışmaksızın sadece bayi' ve müşteri arasında yapılıyorsa riba olacağından caiz değildir. Ama alınan mal üçüncü kişiye satılıyorsa caizdir. Bu son şekil alışveriş bayiin zorda kalması sebebiyle yapılmışsa mekruh olur.

SARF AKDİ

- صرف
- Lügate: Reddetmek ve değiştirmek.
- İstilahta: Altın ve gümüş gibi aslen nakit olan maddelerden birini yine kendisiyle veya diğeriyle değiştirmek anlamım ifade eder.
- Para bozmak bir sarf akdidir.

SARF AKDİ

- Birbiriyle değiştirilecek olan nakitler aynı cinsten ise ağırlıkça ve miktarca birbirine eşit olması şart olduğu gibi peşin olarak alınıp verilmesi de şarttır.
- Ayı ayrı cinslerden olursa sadece peşin olması şartı vardır.

SELEM AKDİ

- سلم
- Lügate: Vermek ve teslim etmek.
- İstilahta: Semen peşin, mebi' veresiye olmak şartıyla yapılan akittir.

SELEM AKDİ

- **İstilahtarı:**
- **Rabbu's-Selem** : Müşteri,
- **Mûslemün ileyh** : Bayi',
- **Mûslemün fih** : Satılacak mebi',
- **Re'sü mâli's-Selem** : Peşin ödenen semen.
- **Akdin mahali** : Mûslemün fih,

İSTİSNA' AKDİ

- ص ن ع
- Lügatte: İstif'al babında kullanılması hasebiyle bir şeyi yapmayı talep etmek mânâsını ifade eder.
- İstılahta ise istisna', belli bir bedel karşılığında bir kimsenin sanat erbabıyla bir eşya yaptırmak için anlaşmasıdır.

İSTİSNA' AKDİ

- İstilahları:
- Sâni' : İşi yapan sanatkâr,
- Mustasni' : İşi yaptıran,
- Masnû' : Yapılan iş, sipariş.
- Akdin mahalli : Masnû'.

İCARE AKDİ

- ا ج ر
- Lügatte: Kiralamak demektir.
- İstilahta: Menfaati satmaya icare denir. Bey'den mahal itibarıyla ayrılır. Bey'de satılan şey, malın bizzat kendisi; icarede satılan şey, menfaattir.

İCARE AKDİ

- İstilahları:
- Ücret: Menfaat karşılığında verilen bedel. Kiralananın insan olması halinde ücrete, ecr de denilir. Bey' de semen karşılığıdır.
- Âcir veya mûcir: Kiraya veren. Bey'de bayi' karşılığı,
- Müste'cir: Kiralayan. Bey'de müşteri karşılığı,
- Müste'cerun fih: Üzerinde bir ameliye yapması için ecire teslim edilen mal ve hammadde. Elbise dikmesi için terziye teslim edilen kumaş gibi.
- Me'cûr (mûcer) : Kiralanan şey,
- Ecir : Çalışan insan, işçi,
- Ecir-i Hâs : Sadece mûs'teciri için çalışan ecir, özel görevli,
- Ecir-i Müşterek: Başkaları için de çalışabilen ecir,
- Akdin mahalli: Menfaat ve emek,

KEFALET AKDİ

- ك ف ل
- Lügatte, ilave etmek manasına gelir.
- İstilahta, Kefalet, bir şeyin mutalebesi hakkında zimmeti zimmette zammetmektir: Yani bir kimse zatını diğerin zatına zammedip ve ânın hakkında lâzım gelen mutalebeyi kendi dahi iltizam eylemektir." (Mecelle Md. 612)

KEFALET AKDİ

- Başkasının borcunu ödemeyi üzerine alan kimse, borçluyla aralarında bir kefalet akdi yapmış olurlar. Burada borcu üzerine alan şahıs kendi zimmetini borçlu olan şahsın zimmetine eklemiştir.

KEFALET AKDİ

- İstilahları:
- Kefil : Borcu üstlenen,
- Mekfûlun leh : Alacaklı,
- Mekfûlun anı : Borçlu,
- Mekfûlun bih : Borç veya akitle üstlenilen mükellefiyet,
- Akdin mahalli : Mekfûlun bih (borç veya mükellefiyet)

HAVALE AKDİ

- حوّل
- Lügatte; nakletmek, hareket etmek ve değişmek mânâlarına gelir.
- İstilahta; borcu birinin zimmetinden diğerinin zimmetine nakletmektir. Mesela borçlu alacaklıya “Senin borcunu filanın üzerine havale ettim, git ondan iste”, dese, alacaklı ve borcun kendisine yükletildiği şahıs da kabul etseler havale akdi meydana gelir.

HAVALE AKDİ

- HAVALE – KEFALET FARKI
- Kefalette zimmet, zimmete ilave edilir. Birinci zimmetten yani asilden borç kalkmaz ve tamamıyla ikinci zimmete (kefile) yüklenmez. Alacaklı (mekfûlun leh) alacağını hem asilden hem de kefileden isteme hakkına sahiptir.
- Havalede asil, tamamen borçtan kurtulur ve borç olduğu gibi havaleyi kabul edene yüklenir.

x

HAVALE AKDİ

- İstılahları:
- **Muhil:** Borçlu,
- **Muhalün leh veya muhtal:** Alacaklı,
- **Mıhâlun aleyh veya muhtâlun aleyh :** Borcu üzerine alan.
- **Muhalun bih :** Borç
- **Akdin mahalli:** Muhalun bih veya borcun ödenmesi.

REHİN AKDİ

- رهن
- Lügatte; sabit, devamlı bir şeyi hapsedme ve alıkoyma mânâlarına gelir.
- İstilahta; alacaklının alacağını güven altına almak için karşılıklı rıza ile borçlunun bir malını kendisinin veya başkasının yanında hapsedmesine rehin denir.

REHİN AKDİ

- İstılahları:
- **Rehin veya merhun :** Hapsedilen mal,
- **İrtihan :** Rehin almak,
- **Râhin :** Rehni veren,
- **Mürtehin :** Rehni alan.
- **Akdin mahalli :** Merhûn.

HİBE AKDİ

- وهب
- Lügatte; karşılıksız vermek ve bağışlamak mânâlarına gelir.
- İstilahta; kendisinden faydalanılabilen bir şeyi başkasına vermek (temlik etmek)tir.
- İstılahları:
- **Vâhib :** Hibe eden,
- **Mevhûb :** Hibe edilen şey,
- **Mevhûbun leh :** Kendisine hibe edilen şahıs.
- **Akdin mahalli :** Mevhûb.

VEDİA AKDİ

- ودع
- Lügate; terk etmek, bırakmak demektir.
- İstilahta; bir şeyi koruma amacıyla başkasının yanına bırakma demektir.

VEDİA AKDİ

- Hukukî yönden bir akit niteliğinde olan vedîada, akde konu olan şeye "vedîa" veya "el-malü'l- mûda'" (tevdî' edilmiş mal) adı verilir.
- Akdin taraflarını oluşturanlardan vedîayı veren kışı "mûdî'" veya "müstevdî"'; tevdî' edilen nesneyi kabul eden kışı ise, "mûda'" veya "müstevda'" ya da "vedî'" olarak isimlendirilir.

VEDİA AKDİ

- Vedia akdinde bir şahsın başka bir şahıstan, malını koruması için yardım talep etmesi ve yardım talep edilen şahsın da fedâkârlık edip bekçiliği kabul etmesi durumu vardır.
- Bekçi yani mûda' da kendi gücünü o yönde sarf eder ve bunun mukabilinde de para istemez. Para istememesi yönüyle vedîa akdi icare akdinden ayrılır.

VEDİA AKDİ

- Vedia akdi, emânetin karşılığı da değildir. Emânet "genel" olarak mütalaa edilecek olursa vedîa "özel" olur.
- Bütün vedialar emânettir, fakat bütün emânetler vedîa değildir.

İARE (ARIYET) AKDİ

- Lügate; iki kişinin kendi aralarında bir şeyi alıp vermeleri ve ödünç mânâsına gelir.
- İstilahta; karşılıklı rıza ile bir şahsın, herhangi bir malını, istifade etmesi için diğer şahsa karşılıksız olarak ödünç vermesine iare denir

İARE (ARIYET) AKDİ

- İstilahları:
- Ariyet, muâr veya müsteâr : Ödünç verilen mal,
- Muîr : Malı veren, mal sahibi,
- Müsteîr : Malı ödünç alan,
- İstiare : Ariyet alma.
- Akdin mahalli: Müsteârdan elde edilecek menfaat.

İARE (ARIYET) AKDİ

- İare de bir nevi emânettir. Ariyet olarak verilen, mal olduğu için vedîadan, karşılıksız verildiği için icareden ve ariyetin aynı istihlâk edilmeden sadece menfaatinden istifade olunduğu ve ariyet malın aynısı sahibine iade edildiği için karz (borç) akdinden ayrılmaktadır.

KARZ AKDİ

- قرض
- Lügatte kesmek mânâsına gelir. Borç verilen mala da karz denir. Borç verilen mala karz denilmesinin sebebi, borç malın diğer mallardan kesilerek, ayrılarak verilmesidir.
- İstılahta; borç verilebilen bir malı sonradan mislinin iade olunması şartıyla istek üzerine başkasının istifadesine sunmaktır.

KARZ AKDİ

- İstılahları:
- İkrâz : Borç verme,
- Mukriz : Borç veren,
- İstikrâz : Borç isteme,
- Müstakriz : Borç isteyen.
- Akdın mahalli : Borç verilen para (mukraz)

KARZ AKDİ

- Hangi mallardan karz verilir?
- Hanefiler ancak mislî malların borç verilebileceği, kıyemîlerin borç verilemeyeceğini söyler.
- Diğer mezhepler de tespit edilebilen malların ancak borç verilebileceği fikrinde olmakla beraber bazı kıyemîlerin de tespit edilebileceğini, vasıfları açıkça belirlendikten sonra bir kısım kıyemî malların niza sebebiyet vermeyeceği görüşündedir.

DEÜ İLİTAM HADİ SOFUOĞLU

WÜZEYYEN GÜNGÖR SARITAŞ ;)